

BLIŠČ IN BEDA INDUSTRIJSKEGA RAZVOJA

INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA

Od druge polovice 18. stoletja se je začel uveljavljati stroj in začela se je doba mehanizacije. Gospodarstvo se je zelo hitro spreminjalo. Izbruhnila je ind. revolucija, ki s seboj prinesla številne gospodarske in socialne spremembe. Za industrializirano deželo je značilno: organiziranost dela v velikem obsegu, množična proizvodnja, naprednejša delitev dela in uporaba strojev namesto človeške ali živalske delavne sile. Nastanek tovarn je povsod pomenil spremembo. Izdelki so se pocenili tako, da so jih lahko kupovali tudi revnejši. Stroji in tovarne so izdelovali vrtočlave količine izdelkov, ki so tako preplavili celoten svet. Na prelomu 18. v 19. stoletje je bila VB prva država, katere družbo je zajela industrializacija. Anglija je bila že 18. stoletju najbolj razvita v Evropi. Imela je veliko rudno gos.-premog in železova ruda, veliko ladjevje in svobodno gos. dejavnost. Tam so izumili parni stroj in ga uporabili. Tam so nastale prve tovarne, razvita je bil tekstilna proizvodnja. Za trans. blaga je bila pomembna razvita prometna mreža. Zibelka ind. revolucije je osrednja Anglija. Čez čas so nastale tovarne, ki so izdelovale stroje. To je vzpodbudilo razcvet železarstva in premogovništva.

Novo obdobje v razvoju tovarn in ind. se je začelo z iznajdbo parnega stroja (James Watt, 1769). Človeško delavno silo so v vedno večji meri nadomeščali stroji. VB je od 18. do sredine 19. stoletja doživljala gos. razcvet in se povzdignila v najbogatejšo državo sveta.

Za ind. napredek 19. stoletja je bil značilen prenos znanja na področjih teh., trgovine in bančništva iz Anglije na evropsko celino. Po napoleonskih vojnah in denarnih stiskah, ki so bile posledica vojn, so v letih 1820-30 v zahodni Evropi začeli uveljavljati industrijo in prva država, ki jo je zajela ind. revolucija je Belgija nato Francija, Nemčija pa je industrializacija potekala počasneje zaradi politične razcepljenosti.

Proces industrializacije vzhodne Evrope je zaostajal. Rusije se je industrijska revolucija le malo dotaknila. Rusijo so prvi sunki industrializacije zajeli konec 19. stoletja.

EKONOMSKI LIBERALIZEM

V 18. stoletju se je v vseh evropskih državah uveljavil merkantilistični gos. sistem. Država je dajala prednost industriji. Domačo manufakturno proizvodnjo so države zavarovale s podeljevanjem monopolnih privilegijev in visokimi uvoznimi carinami na konkurenčno blago iz tujine.

Zahteve po liberalizaciji gos. so konca 18. stoletja odmevale v večini evropskih držav. Razsvetljeni vladarji so podpirali razvoj agrarnega sektorja in spodbujali vključevanje kmetov v tržno gospodarstvo, poenostavili ustanavljanje obrtnih in manufakturnih obratov, odpravljanje notranje carinske meje itd. Po Napoleonovem padcu je bilo evropsko gos. daleč od ideala teoretikov ekonomskega liberalizma. Šele po letu 1825 so začeli postopno zniževati uvozne carine, ukinjati trošarine itd.

Kritiki žitnih zakonov so se na pobudo Richarda Cobdena leta 1839 povezali v Anti-corn league. Opozarjali so, da protekcionistična gos. politika škoduje angleškemu gos. in je vzrok za revščino. V večini drugih evropskih držav so se oklepali protekcionizma, torej zavarovanja domačega dela in

kapitalizma. Do ideje svobodne trgovine so bili v kontinentalni Evropi še bolj skeptični kot v VB. V nemški državi so se prijele ideje Georga Friedricha Lista, ki je opozarjal negativne posledice svobodne trgovine za ind. manj razvite države.

Po letu 1848, ko so povsod odpravili fevdalizem, je gos. politika večine evropskih držav bolj upoštevala temeljne zahteve ekonomskega liberalizma. V 50. in 60. letih so evropske države med seboj sklepale trgovske sporazume. Leta 1860 sta Fr. in Anglija podpisali t.i. Cobdenov sporazum, ki je skrčil število ocarinjenih izdelkov. Podoben sporazum sta podpisali tudi Fr. in Nemška carinska zveza l. 1862. Kasneje od konca 70. let so v večini evropskih držav začeli spet uvajati visoke uvozne carine. Vloga države v gos. se je krepila. Trgu so zavladali monopoli in sporazumi.

DRUGA INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA

Stroji na paro so bili najpomembnejše pogonsko sredstvo 1. ind. revolucije. Za 2. ind. revolucijo pa je značilna uporaba električne energije, ki je bila odločilna za vzpon strojne ind. v drugi polovici 19. stoletja. Električna in motor z notranjim izgorevanjem sta počasi prekosila parni stroj. Temu lahko dodamo še iznajdbe v kemični in optični industriji. Poleg premoga in železa je postala pomembna tudi nafta. Za drugo ind. revolucijo je značilen še bolj pospešen ritem gos. uporabe in izkoriščanje iznajdb. Takrat je nastopila zlata doba industrije.

V prvi polovici 19. stoletja je ind. revolucija dosegla ZDA. Po letu 1850 je S Amerika močno doživela poživitev prometa in industrializacije, priseljevanje in povečanje premoženja. Okoli leta 1900 so ZDA prevzele vodstvo v svetovnem gospodarstvu. Na vzhodu je močno napredovala Japonska, v Evropi pa se je močno razvijalo nemško cesarstvo.

Pojavili sta se koncentracija in centralizacija v trgovini.